

॥ नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ॥

कविदप्पणनीति

मातिका

यथाधम्मिकराजूनं, अमच्चा च पुरोहिता ।
नीतिसत्थं सुनिस्साय, निच्छयन्ति विनिच्छयं ॥

अङ्गानि वेदा चत्तारो, मीमंसान्याय वित्थारो ।
धम्मसत्थं पुराणञ्च, विज्जा हेता चतुद्दस ॥

आयुब्बेदो मनुब्बेदो, गन्धब्बो चेति ते तयो ।
अत्थसत्थं चतुत्थञ्च, विज्जाह्याट्टरस मता ॥

सुतिसमुतिसङ्ख्या च, रोगानीति विसेसका ।
गन्धब्बा गणिका चेव, धनुब्बेदा च पूरणा ॥

तिकिच्छा इतिहासो च, जोतिमाया च छन्दति ।
केतुमन्ता च सद्दा च, सिप्पाट्टारसका इमे ॥

दमो दण्डो इतिख्यातो, तट्टादण्डो महीपति ।
तस्स नीति दण्डनीति, नयनानीति वुच्चति ॥

दण्डेन नीयते चेदं, दण्डं नयति वा पुन ।
दण्डनीति इतिख्यातो, तिलोका नति वत्तते ॥

नानासत्थोद्धतं वक्खे, राजनीति समुच्चयं ।
सब्बबीजमिदुं सत्थं, चाणक्य सारसङ्गहं ॥

मूलसुत्तं पवक्खामि, चाणक्येन यथोदितं ।
यस्सं विज्जातमत्तेन, मूळ्हो भवति पण्डितो ॥

मित्तलाभो सुहदभेदो, विग्गहो सन्धिरेव च ।
पञ्चतन्द्रा तथाज्जस्मा, गन्था कस्सियलिख्यते ॥

लोकनीतिम्हा —

(१) पण्डितकण्ड । (२) सुजनकण्ड । (३) बालदुज्जन कण्ड । (४) मित्तकण्ड । (५) इत्थिकण्ड । (६) राजकण्ड । (७) पकिण्णक कण्ड-

लोकनीति —

पण्डितो सुजनो कण्डो, दुज्जनो मित्तइत्थी च ।
राजपकिण्णको चाति, सत्तकण्डे विभूसिनो ॥

चक्किन्दाभिसिरिनायं, सोधितो कासिके साके ।
छनोत्थं दुतियासळ्हे, काळसत्तम आदिहे ॥

लोकनीतिं पवक्खामि, नानासत्थसमुद्धटं ।
मागधेनेव सङ्खेपं, वन्दित्वा रतनत्तयं ॥

नीति लोके पुरिसस्स सारो,
माता पिता आचरियो मित्तो ।
तस्मा हि नीतिं पुरिसो विजज्जा,
जाणीमहा होति बहुस्सुतो ॥

महारहनीति —

(१) पण्डितकथा । (२) सम्भेदकथा । (३) मित्तकथा । (४) नायक कथा । (५) इत्थिकथा

महारह रहंसक्क-मुनिं नीवरणा तण्हा ।
मुत्तं मुत्तं सुदस्सनं, वन्दे बोधिवरं वरं ॥

नीतिध जन्तूनं सारो, मित्ताचरिया च पितरो ।
नीतिमा सुबुद्धिब्यत्तो, सुतवा अत्थदस्सिमा ॥

धम्मनीति —

(१) आचरियकथा (२) सिप्पकथा (३) पज्जाकथा (४) सुतकथा (५) कथानकथा (६) धनकथा (७) देसकथा (८) निस्सयकथा (९) मित्तकथा (१०) दुज्जनकथा (११) सुजनकथा (१२) बलकथा (१३) इत्थिकथा (१४) युत्तकथा (१५) दासकथा (१६) घरावासकथा (१७) कातब्बकथा (१८) अकातब्बकथा (१९) जातब्बकथा (२०) अलङ्कारकथा (२१) राजधम्मकथा (२२) उपसेवककथा (२३) दुक्खादिमिस्सककथा (२४) पकिण्णककथा

चक्कातिचक्कचक्किन्दो, देवातिदेवादेविन्दो,
ब्रह्माति ब्रह्मब्रह्मिन्दो, जिनो पूरेतु मे भावं ॥

चिरं तिष्ठतु लोकम्हि, धंसकं सब्बपाणिनं ।
महामोहतमं जयं, जोतन्तं जिनसासनं ॥

वन्दित्वा रतनं सेट्ठं, निस्साय पुब्बके गरु ।
नीतिधम्मं पवक्खामि, सब्बलोक सुखावहं ॥

आचरियो च सिप्पञ्च, पञ्जासुतकथाधनं ।
देसञ्च निस्सयो मित्तं, दुज्जनो सुजनो बलं ॥

इत्थी पुत्तो च दासो च, घरावासो कताकतो ।
जातब्बो च अलङ्कारो, राजधम्मा पसेवको ।
दुक्खादिमिस्सको चेव, पकिण्णकाति मातिका ॥

राजनीति —

सीहा एकं बका एकं, सिक्खे चत्तारि कुक्कुटा ।
पञ्च काका राजा नाम, छ सुनक्खा तीणि गद्रभा ॥

१. महाकम्मं खुद्दकं वा, यं कम्मं कातुमिच्छति ।
सब्बारम्भेन कातब्बं, सीहा एकं तदा भवे ॥
२. इन्द्रियाणि सुसंयम, बकोव पण्डितो भवे ।
देसक लोमपन्नानि, सब्बकम्मानि साधये ॥
३. पुब्बट्टानञ्च युद्धञ्च, संविभागञ्च बन्धु हि ।
थिया अक्कम्म भुत्तञ्च, सिक्खे चत्तारि कुक्कुटो ॥
४. गुह्ये मेथुनं पेक्खित्वा, भोजनं जातिसङ्गहो ।
विलोका पेक्खनालस्यं, पञ्च सिक्खेय्य वायसा ॥
५. अनालस्संतिसवन्तासो, सुनिद्धा सुप्पबोधना ।
दळ्ळभत्ति च सूरञ्च, छ एतेस्वानतो गुणो ॥
६. खिन्नोव वहते भारं, सीतुण्हञ्च न चिन्तयी ।
सन्तुट्ठो च भवे निच्चं, तीणि सिक्खेय्य गद्रभा ॥
७. वीसति तानि गुणानि, चरेय्य इह पण्डितो ।
विजेय्य रिपू सब्बेपि, तेजस्सी सो भविस्सति ॥

(१) पण्डितकण्ड (२) सुजनकण्ड (३) बालदुज्जनकण्ड (४) मित्तकण्ड (५) राजकण्ड (६) नायककण्ड (७) पुत्तकण्ड (८) वेज्जाचरियकण्ड (९) दासककण्ड (१०) इत्थिकण्ड (११) पकिण्णककण्ड

कविदप्पणनीतियो, वाचुग्गतं करोति चे ।
भुवनमज्झे एसो हि, विज्जू पण्डितजातिको ॥

कविदप्पणनीति

॥ नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ॥

रतनत्तयपणाम

१. महाकविवरं बुद्धं, धम्मञ्च तेन सेवितं ।
सङ्गं निरङ्गणञ्चापि, वन्दामि सिरसा दरं ॥
२. करिस्सामि समासेन, नानासत्थ समुद्धटं ।
हिताय कविनं नीतिं, कविदप्पणनामकं ॥

पण्डितकण्ड

३. नीति सारो मनुस्सानं, मित्तो आचरियोपि च ।
माता पिता च नीतिमा, सुतवा गन्थकारको ॥
४. अलसस्स कुतो सिप्पं, असिप्पस्स कुतो धनं ।
अधनस्स कुतो मित्तं, अमित्तस्स कुतो सुखं ।
असुखस्स कुतो पुज्जं, अपुज्जस्स कुतो वरं ॥
५. सुचिन्तितचिन्ती चेव, सुभासितभासीपि च ।
सुकतकम्मकारी च, पण्डितो साधुमानुसो ॥
६. कविहेरज्जका कत्वा, उत्तत्तं सत्थकञ्चनं ।
भूसनं गज्जपज्जादिं, करोन्ति च मनोहरं ॥
७. बहुं लहुज्ज गहणं, सम्मूषधारणम्पि च ।
गहित असम्मुस्सनं, एतं सुविज्जुलक्खणं ॥
८. अजरामरं पज्जो, विज्जमत्थञ्च चिन्तये ।
गहितो इव केसेसु, मच्चुना धम्ममाचरे ॥

९. सिप्पसमं धनं नत्थि, सिप्पं चोरा न गणहरे ।
इध लोके सिप्पं मित्तं, परलोके सुखावहं ॥
१०. भुज्जनत्थं कथनत्थं, मुखं होतीति नो वदे ।
यं वातं वा मुखारुळ्हं, वचनं पण्डितो नरो ॥
११. दुम्मेधेहि पसंसा च, विज्जूहि गरहा च या ।
गरहाव सेय्यो विज्जूहि, यज्जे बालप्पसंसना ॥
१२. अचिन्तिये साट्ठकथे, पण्डितो जिनभासिते ।
उपदेसं सदा गण्हे, गरुं सम्मा उपट्ठहं ॥
- तस्मा साट्ठकथे धीरो, गम्भीरे जिनभासिते ।
उपदेसं सदा गण्हे, गरुं सम्मा उपट्ठहं ॥
१३. गरूपदेसहीनो हि, अत्थसारं न विन्दति ।
अत्थसारविहीनो सो, सद्धम्मो परिहायति ॥
१४. गरूपदेसलाभी च, अत्थसारसमायुतो ।
सद्धम्मं परिपालेन्तो, सद्धम्मस्मा न हायति ॥
१५. सब्बदब्बेसु विज्जेव, दब्बमाहु अनुत्तरं ।
अहारत्ता अनग्घत्ता, अक्खयत्ता च सब्बदा ॥
१६. अप्पकेनपि मेधावी, पाभतेन विचक्खणो ।
समुट्ठापेति अत्तानं, अणुं अग्गिं व सन्धमं ॥
१७. पण्डिते च गुणा सब्बे, मूळहे दोसा हि केवलं ।
तस्मा मूळहसहस्सेसु, पज्जो एको विसेसियते ॥
१८. बाला इस्सन्ति दुम्मेधा, गुणी निद्वोसकारिनो ।
गरुको पण्डितो एतस-मिस्सं तेह्यविद्वा समो ॥
१९. मनुज्जमेव भासेय्य, नामनुज्जं कुदाचनं ।
मनुज्जं भासमानस्स, गरुं भारं उदद्धरि ।
धनज्ज नं अलाभेसि, तेन चत्तमनो अहु ॥
२०. विज्जा ददाति विनयं, विनया याति पत्ततं ।

पत्तत्ता धनं पप्पोति, धना धम्मं ततो सुखं ॥

२१. ये वुड्ढमपचयन्ति, नरा धम्मस्स कोविदा ।
दिट्ठेव धम्मे पासंसा, सम्पराये च सुगतिं ॥

२२. मातरिव परदारेसु, परदब्बेसु लेहुंव ।
अत्तनीव सब्भूतेसु, यो पस्सति सो पण्डितो ॥

२३. आसीसेथेव पुरिसो, न निब्बिन्देय्य पण्डितो ।
अनवज्जेसु कम्मेसु, पसंसितेसु साधुभि ॥

आसीसेथेव पुरिसो, न निब्बिन्देय्य पण्डितो ।
पस्सामि वोहं अत्तानं, यथा इच्छिं तथा अहु ॥

२४. वायमेथेव पुरिसो, न निब्बिन्देय्य पण्डितो ।
पुज्जक्रियवत्थूसु, पसंसितेसु विज्जुभि ॥

२५. लोके उस्साहवन्तानं, जनानं किमसाधियं ।
सागरेपि महासेतुं, कपियूथेहि बन्धति ॥

२६. किं कुलेन विसालेन, गुणहीनो तु यो नरो ।
अकुलिनोपि सत्थज्जो, देवताहिपि पुज्जते ॥

२७. उक्कट्टे सूरमिच्छन्ति, मन्तीसु अकुतूहलं ।
पियच्च अन्नपानम्हि, अत्थे जाते च पण्डितं ॥

२८. रूपयोब्बन्नसम्पन्ना, विसालकुलसम्भवा ।
विज्जाहीना न सोभन्ते, निगगन्था इव किं सुका ॥

२९. वुत्थं विसदजाणस्स, जातो अत्थो तरस्सन ।
सूरप्पभाय आदासो, छायां दिस्से न माकरे ॥

३०. अवेय्याकरणो त्वन्धो, बधिरो कोसवज्जितो ।
साहिच्चरहितो पङ्गु, मूगो तक्कविवज्जितो ॥

३१. धीरो च विविधानज्जू, परेसं विवरानुगू ।
सब्बामित्ते वसीकत्वा, कोसियोव सुखी सिया ॥

३२. महातेजोपि तेजोयं, मत्तिकं न मुदुं करे ।
आपो आपेसि मुदुकं, साधुवाचाव कक्खळं ॥
३३. कोत्थो पुत्तेन जातेन, यो न विदू न धम्मिको ।
काणेन चक्खुना किं वा, चक्खु पीळेव केवलं ॥
३४. मुदुनाव रिपुं जेति, मुदुना जेति दारुणं ।
नो न सिद्धं मुदु किञ्चि, ततो च मुदुना जये ॥
३५. सजातो येन जातेन, याति वंसो समुन्नतिं ।
परिवत्तिनिसंसारे, मतो को वा न जायते ॥
३६. दाने तपसि सूरे च, यस्स न पत्थितो यसो ।
विज्जाय मत्थलाभे च, केवलं अधिकोवसो ॥
३७. वरो एको गुणी पुत्तो, न च मूळहसतान्यपि ।
एको चन्दो तमो हनति, न च तारागणो तथा ॥
३८. पुज्जतित्थकतो येन, तपो क्वापि सुदुक्करो ।
तस्स पुत्तो भवे वस्सो, समिद्धो धम्मिको सुद्धे ॥
३९. लालये पञ्चवस्सानि, दसवस्सानि तालये ।
पत्तेतु सोळसे वस्से, पुत्तं मित्तं आचरे ॥
४०. लालने बहवो दोसा, तालने बहवो गुणा ।
तस्मा पुत्तञ्च सिस्सञ्च, तालये न तु लालये ॥
४१. मागधा पाकता चेव, सक्कतवोहारोपि च ।
एतेसु कोविदो पज्जो, धीरो पाळिं विसोधये ॥
४२. सक्कतं पाकतञ्चेव-पभंसो च पिसाचिकी ।
मागधी सोरसेनीव, छ भासा परिकित्तिता ॥
४३. चन्दनं सीतलं लोके, चन्दिका सीतला ततो ।
चन्दन चन्दिकातोपि, वाक्यं साधु सुभासितं ॥
४४. पत्तकालोदितं अप्पं, वाक्यं सुभासितं भवे ।
खुदितस्स कदन्नम्पि, भुत्तं सादुरसं सिया ॥

४५. सत्थकापि बहूवाचा, नादरा बहुभाणिनो ।
सोपकारमुदासिना, ननु दिट्ठं नदीजलं ॥
४६. पासाणछत्तं गरुकं, ततो देवानाचिक्खना ।
ततो वुड्ढानमोवादो, ततो बुद्धस्स सासनं ॥
४७. तूलं सल्लहुकं लोके, ततो चपलजातिको ।
ततो नोसावको ततो, यति धम्मपमादको ॥
४८. पण्डितस्स पसंसाय, दण्डो बालेन दीयते ।
पण्डितो पण्डितेनेव, वण्णितोव सुवण्णितो ॥
४९. सतेसु जायते सूरु, सहस्सेसु च पण्डितो ।
वुत्ता सतसहस्सेसु, दाता भवति वा न वा ॥
५०. विद्वत्तज्ज राजत्तज्ज, नेव तुल्यं कदाचिपि ।
सदेसे पूजितो राजा, विद्वा सब्बत्थ पूजितो ॥
५१. सतं दीघायुकं सब्ब-सत्तानं सुखकारणं ।
असतं पन सब्बेसं, दुक्खहेतु न संसयो ॥
५२. पण्डिते सुजने सन्ते, सब्बेपि सुजना जना ।
जातेकस्मिं सारगन्धे, सब्बे गन्धमया दुमा ॥
५३. अत्ताव यदि विनीतो, निजस्सिता महाजना ।
विनीतं यन्ति सब्बेपि, को तं नासेय्य पण्डितो ॥
५४. सरीरस्स गुणानज्ज, दूरमच्चन्तमन्तरं ।
सरीरं खणविद्धंसी, कप्पन्तट्ठायिनो गुणा ॥
५५. अम्बुं पिवन्ति नो नज्जो, रुक्खो खादति नो फलं ।
मेघो क्वचिपि नो सस्सं, परत्थाय सतं धनं ॥
५६. सच्चं पुनपि सच्चन्ति, भुजमुक्खिप्प मुच्चते ।
सकत्थो नत्थि नत्थेव, परस्सत्थ मकुब्बतो ॥
५७. सतं फरुसवाचाहि, न याति विकर्तिं मनो ।
तिणुक्काहि न सक्काव, तापेतुं सागरे जलं ॥

५८. सेलो यथा एकघनो, वातेन न समीरति ।
एवं निन्दापसंसासु, न समिञ्जन्ति पण्डिता ॥
५९. धम्मत्थकाममोक्खानं, यस्सेकोपि न विज्जति ।
अजगलथनस्सेव, तस्स जाति निरत्थका ॥
६०. न कम्ममपि चिन्तेत्वा, चजे उय्योगमत्तनो ।
अनुय्योगेन तेलानि, तिलेहि न सक्का लद्धुं ॥
६१. यथा ह्येकेन चक्केन, न रथस्स पति भवे ।
एवं पुरिसकारेन, विना कम्मं न सिज्झति ॥
६२. उय्यामेन हि सिज्झन्ति, कारियानि न मनोरथं ।
न हि सुत्तस्स सीहस्स, पविसन्ति मिगामुखे ॥
६३. मातापितु कताभ्यासो, गुणितमेति बालको ।
न गब्भजातिमत्तेन, पुत्तो भवति पण्डितो ॥
६४. माता सत्तु पिता वेरी, येन बालो न पाठितो ।
न सोभते सभामज्झे, हंसमज्झे बको यथा ॥
६५. काचो कज्जनसंसग्गो, धत्ते मरकतिं जुतिं ।
तथा सब्भिसन्निधाना, मूळ्हो याति पवीणतं ॥
६६. तस्मा अक्खरकोसल्लं, सम्मादेय्य हितत्थिको ।
उपट्ठहं गरुं सम्मा, उट्ठानादीहि पज्चहि ॥
६७. उट्ठाना उपट्ठाना, च, सुस्सूसा पारिचरीया ।
सक्कच्चं सिप्पुगहणा, गरुं आराधये बुधो ॥
६८. काव्यसत्थ विनोदेन, कालो गच्छति धीमतं ।
व्यसनेन च मूळ्हानं, निदाय कलहेन वा ॥
६९. छ दोसा पुरिसेनेह, हातब्बा भूतिमिच्छता ।
निद्धातन्दी भयं कोधो, आलस्यं दीघसुत्तता ॥
- निद्धासीली सभासीली, अनुट्ठाता च यो नरो ।
अलसो कोधपज्जाणो, तं पराभवतो मुखं ॥

७०. निग्गुणेषुपि सत्तेसु, दया कुब्बन्ति साधवो ।
न हि संहरते जुतिं, चन्दो चण्डालवेस्मे ॥
७१. यत्र विद्वज्जनो नत्थि, सीलाध्यो तत्र अप्पधिपि ।
निरत्थपादमे देसे, एरण्डोपि दुमायते ॥
७२. ठानभट्ठा न सोभन्ते, दन्ता केसा नखा नरा ।
इतिविज्जाय मतिमा, सट्ठानं न परिच्चजे ॥
७३. परोपदेसे पण्डिच्चं, सब्बेसं सुकरज्झि खो ।
धम्मो सयमनुट्ठानं, कस्सचिसुमहत्तनो ॥
७४. अप्पमादं पसंसन्ति, पुज्जकिरियासु पण्डिता ।
अप्पमत्तो उभो अत्थे, अधिगण्हाति पण्डितो ॥
७५. निधीनंव पवत्तारं, यं पस्से वज्जदस्सिनं ।
निग्गय्हवादिं मेधाविं, तादिसं पण्डितं भजे ।
तादिसं भजमानस्स, सेय्यो होति न पापियो ॥
७६. मुहुत्तमपि चे विज्जू, पण्डितं पयिरुपासति ।
खिप्पं धम्मं विजानाति, जिह्वा सूपरसं यथा ॥
७७. दुल्लभो पुरिसाजज्जो, न सो सब्बत्थ जायति ।
यत्थ सो जायती धीरो, तं कुलं सुख मेधति ॥
७८. तगरज्ज पलासेन, यो नरो उपनय्हति ।
पत्तापि सुरति वायन्ति, एवं धीरूपसेवना ॥
७९. निपुणे सुतमेसेय्य, विचिनित्वा सुतत्थिको ।
भत्तं उक्खलियं पक्कं, भाजनेपि तथा भवे ॥
८०. अप्पकं नातिमज्जेय्य, चित्ते सुतं निधापये ।
वम्मिकोदकबिन्दूव, चिरेन परिपूरति ॥
८१. गच्छं किपिल्लिको याति, योजनानं सतानिपि ।
अगच्छं वेनय्योअपि, पदमेकं न गच्छति ॥
८२. सेले सेले न मणिकं, गजे गजे न मुत्तिकं ।

वने वने न चन्दनं, ठाने ठाने न पण्डितो ॥

८३. पण्डितो सुतसम्पन्नो, यत्थ अत्थीति चे सुतो ।
महुस्साहेन तं ठानं, गन्तब्बं व सुतेसिना ॥

८४. पोत्थकेसु च यं सिप्पं, परहत्थेसु यं धनं ।
यथाकिच्चे समुप्पन्ने, न तं सिप्पं न तं धनं ॥

८५. उप्पलेन जलं जज्जा, किरियाय कुलं नरो ।
ब्यत्तिप्पमाण वाचाय, जज्जा तिणेन मेदनिं ॥

जलप्पमाणं कुमुदमालं,
कुलप्पमाणं विनयोपमाणं ।
ब्यत्तिप्पमाणं कथितवाक्यं,
पथविया पमाणं तिणमिलातं —

८६. अप्पस्सुतो सुतं अप्पं, बहुं मज्जति मानवा ।
सिन्धुदकमपस्सन्तो, कूपे तोयं व मण्डुको ॥

८७. पठमे सिप्पं गण्हेय्य, एसेय्य दुतिये धनं ।
चरेय्य ततिये धम्मं, एसा जनान धम्मता ॥

८८. सुस्सूसा सुत्तवद्धनी, सुतं पज्जाय वद्धनं ।
पज्जाय अत्थं जानाति, अत्थो जातो सुखावहो ॥

८९. नत्थि विज्जासमं मित्तं, न च ब्याधिसमो रिपु ।
न च अत्थसमं पेमं, न च कम्मसमं बलं ॥

९०. विना सत्थं न गच्छेय्य, सूरु सङ्गामभूमियं ।
पण्डित्वद्धगू वाणिजो, विदेसगमनो तथा ॥

९१. धननासं मनोतापं, घरे दुच्चरितानि च ।
वज्जनञ्च अवमानं, पण्डितो न पकासये ॥

९२. अनक्कायं गमयन्तो, अपुच्छा बहुभासको ।
अत्तगुणं पकासन्तो, तिविधो हीनपुग्गलो ॥

९३. हंसो मज्झे न काकानं, सीहो गुन्नं न सोभते ।

- गद्रभमज्झो तुरङ्गो, बालमज्झेव पण्डितो ॥
९४. पत्तानुरूपकं वाक्यं, सभावानुरूपं पियं ।
अत्तानुरूपकं कोधं, यो जानाति स पण्डितो ॥
९५. अप्परूपो बहुंभासो, अप्पपज्जो पकासको ।
अप्पपूरो घटो खोभे, अप्पखीरा गावी चले ॥
९६. न तित्ति राजा धनम्हि, पण्डितोपि सुभासिते ।
चक्खुपि पियदस्सने, न तित्ति सागरो जले ॥
९७. हीनपुत्तो राजमच्चो, बालपुत्तो च पण्डितो ।
अधनस्स धनंबहु, पुरिसानं न मज्जथ ॥
९८. यो सिस्सो सिप्पलोभेन, बहुं गणहाति तं सिप्पं ।
मूगोव सुपिनं पस्सं, कथेतुम्पि न उस्सहे ॥
९९. न भिज्जेतुं कुम्भकारो, सोभेतुं कुम्भ घटति ।
न खिपितुं अपायेसु, सिस्सानं वुड्ढिकारणा ॥
१००. अधनस्स रसंखादो, अबलस्स हतो नरो ।
अप्पज्जस्स वाक्यकरो, उम्मत्तक समाहिखो ॥
१०१. एकेनापि सुरुक्खेन, पुप्फितेन सुगन्धिना ।
वासितं काननं सब्बं, सुपुत्तेन कुलं यथा ॥
१०२. इणकत्ता पिता सत्तु, माता च ब्यभिचारिनी ।
भरिया रूपवती सत्तु, पुत्तो सत्तु अपण्डितो ॥
१०३. गुणदोसमसत्थज्जू, जनो विभजते कथं ।
अधिकारो किमन्धस्स, रूपभेदोपलद्धियं ॥
१०४. सब्बत्थ सत्थतोयेव, गुणदोसविचेचनं ।
यं करोति विनासत्थं, साहसं किमतोधिकं ॥
१०५. निहीयति पुरिसो निहीनसेवी,
न च हायेथ कदाचि तुल्यसेवी ।
सेट्टमुपनमं उदेति खिप्पं,

तस्मा अत्तनो उत्तरिं भजे ॥

१०६. पचुप्पन्नञ्च यो धम्मं, तत्थ तत्थ विपस्सति ।
असंहीरं असंकुप्पं, तं विद्वा मनुब्रूहये ॥

१०७. छन्दा दोसा भया मोहा, यो धम्मं नातिवत्तति ।
आपूरति तस्स यसो, सुक्कपक्खेव चन्दिमा ॥

१०८. पण्डितो सीलसम्पन्नो, सण्हो च पटिभानवा ।
निवातवुत्ति अथद्धो, तादिसो लभते यसं ॥

१०९. दुल्लभं पाकतिकं वाक्यं, दुल्लभो खेमकरो सुतो ।
दुल्लभा सदिसी जाया, दुल्लभो सजनो पियो ॥

११०. अत्थं महन्तमापज्ज, विज्जं सम्पत्तिमेव च ।
चरेय्यामानथद्धो यो, पण्डितो सो पवुच्चति ॥

१११. सुतसन्निच्चया धीरा, तुण्हीभूता अपुच्छिता ।
पुण्णासुभासितेनापि, घण्टादी घट्टिता यथा ॥

११२. अपुट्ठो पण्डितो भेरी, पज्जुन्नो होति पुच्छितो ।
बालो पुट्ठो अपुट्ठो च, बहुं विकत्थते सदा ॥

११३. परूपवादे बधिरो, परवज्जे अलोचनो ।
पङ्गुलो अज्जनारीसु, दुस्सतक्के अचेतनो ॥

चक्खुमास्स यथा अन्धो, सोतवा बधिरो यथा ।
पज्जवास्स यथामूगो, बलवा दुब्बलोरिव ।
अथ अत्थे समुप्पन्ने, सयेथ मतसायितं ॥

११४. पापमित्ते विवज्जेत्वा, भजेय्युत्तमपुगगलं ।
ओवादे चस्स तिट्ठेय्य, पत्थेन्तो अचलं सुखं ॥

११५. अतिसीतं अतिउण्हं, अतिसायमिदं अहु ।
इति विस्सट्ठकम्मन्ते, अत्था अच्चेन्ति माणवे ॥

११६. यो च सीतञ्च उण्हञ्च, तिणाभिय्यो न मज्जति ।
करं पुरिसकिच्चानि, सो सुखं न विहायति ॥

११७. यस्मिंदेसे न सम्मानो, न पियो न च बन्धवो ।
न च विज्जागमो कोचि, न तत्थ दिवसं वसे ॥
११८. धनवा सुतवा राजा, नदी वज्जो इमे पञ्च ।
यत्थ देसे न विज्जन्ति, न तत्थ दिवसं वसे ॥
११९. नभस्स भूसनं चन्दो, नारीनं भूसनं पति ।
छमाय भूसनं राजा, विज्जा सब्बस्स भूसनं ॥
१२०. सुखत्थिको सचे विज्जं, विज्जत्थिको चजे सुखं ।
सुखत्थिनो कुतो विज्जा, कुतो विज्जत्थिनो सुखं ॥
१२१. खणेन कणेन चेव, विज्जामत्थञ्च साधये ।
खणचागे कुतो विज्जा, कणचागे कतो धनं ॥
१२२. आचरिया पादमादत्ते, पादं सिस्सो सजानना ।
पादं सब्रह्मचारीहि, पादं कालक्कमेन च ॥
१२३. धम्मो जये नो अधम्मो, सच्चं जयति नासच्चं ।
खमा जयति नो कोधो, देवो जयति नासूरो ॥
१२४. हत्थस्स भूसनं दानं, सच्चं कण्ठस्स भूसनं ।
सोतस्स भूसनं सत्थं, भूसने किं पयोजनं ॥
१२५. विदेसेतु धनं विज्जा, ब्यसनेसु धनं मति ।
परलोके धनं धम्मो, सीलं सब्बत्थ वे धनं ॥
१२६. पदोसे दीपको चन्दो, पभाते दीपको रवि ।
तिलोके दीपको धम्मो, सुपुत्तो कुलदीपको ॥
१२७. विद्वा एव विजानाति, विद्वज्जनपरिस्समं ।
न हि वज्झा विजानाति, गुरुं पसववेदनं ॥
१२८. यस्स नत्थि सयं पज्जा, सत्थं तस्स करोति किं ।
लोचनेहि विहीनस्स, दप्पणो किं करिस्सति ॥
१२९. किं करिस्सन्ति वत्तारो, सोतं यत्थ न विज्जते ।
नग्गकपणके देसे, रजको किं करिस्सति ॥

- १३०.मूळहसिधस्सापदेसेन, कुनारीभरणेन च ।
खलसत्तूहि संयोगा, पण्डितोप्यावसीदति ॥
- १३१.नत्थि अत्तसमं पेमं, नत्थि धज्जसमं धनं ।
नत्थि पज्जासमा आभा, वुट्ठि वे परमा सरा ॥
- १३२.भुजङ्गमं पावकज्ज खत्तियज्ज यसस्सिनं ।
भिक्खुज्ज सीलसम्पन्नं, सम्मदेव समाचरे ॥
- १३३.तस्मा हि पण्डितो पोसो, सम्पस्सं अत्थमत्तनो ।
बुद्धे धम्मो च सङ्गे च, धीरो सद्धं निवेसये ॥
- १३४.गुणो सेट्ठङ्गतं याति, न उच्चे सयने वसे ।
पासादसिखरे वासो, काको किं गरुळो सिया ॥
- १३५.अनागतं भयं दिस्वा, दूरतो परिवज्जये ।
आगतज्ज भयं दिस्वा, अभीतो होति पण्डितो ॥
- १३६.असज्जाय मलामन्ता, अनुट्ठानमला घरा ।
मलं वण्णस्स कोसज्जं, पमादो रक्खतो मलं ॥
- १३७.अनुपुब्बेन मेधावी, थोकं थोकं खणे खणे ।
कम्मारो रजतस्सेव, निद्धमे मलमत्तनो ॥
- १३८.यज्झि कयिरा तज्झि वदे, यं न कयिरा न तं वदे ।
अकरोन्तं भासमानं, परिजानन्ति पण्डिता ॥
- १३९.विसमं सभयं अतिवातो, पटिच्छन्नं देवनिस्सितं ।
पन्थो च सङ्गामो तित्थं, अट्टेते परिवज्जिया ॥
- १४०.रत्तोदुट्ठो च मुळ्हो च, मानी लुद्धो तथासो ।
एकचिन्ती च बालो च, एते अत्थविनासका ॥
- १४१.रत्तो दुट्ठो च मूळ्हो च, भीरु आमिसगरुको ।
इत्थी सोण्डो पण्डको च, नवमो दारकोपि च ॥
- १४२.नवते पुग्गला लोके, इत्तरा चलिता चला ।
एतेहि मन्तितं गुहं, खिप्पं भवति पाकटं ॥

१४३. यो निरुत्तिं न सिक्खेय्य, सिक्खन्तो पिटकत्तयं ।
पदे पदे विकङ्खेय्य, वने अन्धगजो यथा ॥
१४४. सुत्तं धातु गणोण्वादि, नामलिङ्गानुसासनं ।
यस्स तिङ्गति जिह्मगो, सब्बाकरणकेसरी ॥
१४५. सदत्थलक्खणे भेदी, यो यो निच्छित्तलक्खणे ।
सो सो जातुमकिच्छेन, पहोति पिटकत्तये ॥
१४६. यो सदसत्थकुसलो कुसलो निघण्डु,
छन्दो अलङ्कृतिसु निच्चकताभियोगो ।
सो यं कवित्तविकलोपि कवीसु सङ्ख्यं,
मोग्गह विन्दति हि कित्तिं ममन्दरूपं ॥
१४७. सुक्खोपि चन्दनतरु न जहाति गन्धं,
नागो गतो नरमुखे न जहाति लीळं ।
यन्तगतो मधुरसं न जहाति उच्छु,
दुक्खोपि पण्डितजनो न जहाति धम्मं ॥
१४८. धनधज्जप्पयोगेसु, तथा विज्जागमेसु च ।
आहारे ब्यवहारे च, चत्तलज्जो सदा भवे ॥
१४९. साभाविकी च पटिभा, सुतज्ज बहुनिम्मलं ।
अमन्दो चाभियोगोयं, हेतु होतिह बन्धने ॥
१५०. जहेय्य पापके मित्ते, भजेय्य पण्डिते जने ।
साधवो अभिसेवेय्य, सुणेय्य धम्ममुत्तमं ॥
१५१. कल्याणकारी कल्याणं, पापकारी च पापकं ।
यादिसं वप्पते बीजं, तादिसं हरते फलं ॥
१५२. छन्दो निदानं गाथानं, अक्खरा तासं वियज्जनं ।
नामसन्निस्सिता गाथा, कवि गाथानमासयो ॥
१५३. तस्मा हि पण्डितो पोसो, सम्पस्सं हितमत्तनो ।
पज्जवन्तंभिपूजेय्य, चेत्तियं विय सादरो ॥
१५४. धीरं पस्से सुणे धीरं, धीरेन सहसंवसे ।

धीरेनल्लापसल्लापं, तं करे तञ्च रोचये ॥

१५५. नयं नयति मेधावी, अधुरायं न युञ्जति ।
 सुनयो सेय्यसो होति, सम्मा वुत्तो न कुप्पति ।
 विनयं सो पजानाति, साधु तेन समागमो ॥

१५६. सचे लभेथ निपकं सहायं,
 सद्धिं चरं साधुविहारि धीरं ।
 अभिभूय्य सब्बानि परिस्सयानि,
 चरेय्य तेनत्तमनो सतिमा ॥

१५७. नो चे लभेथ निपकं सहायं,
 सद्धिं चरं साधुविहारि धीरं ।
 राजाव रट्ठं विजितं पहाय,
 एको चरे मातङ्गरञ्जेव नागो ॥

१५८. सोकट्टानसहस्सानि, भयट्टानसतानि च ।
 दिवसे दिवसे मूळ्ह-माविसन्ति न पण्डितं ॥

१५९. जलबिन्दुनिपातेन, चिरेन पूरते घटो ।
 तथा सकलविज्जानं, धम्मस्स च धनस्स च ॥

१६०. पण्डिता दुक्खं पत्त्वान, न भवन्ति विसादिनो ।
 पविस्स राहुनो मुखं, किं नो देति पुन ससी ॥

१६१. जवेन अस्सं जानन्ति, वाहेन च बलिबद्धं ।
 दुहेन धेनुं जानन्ति, भासमानेन पण्डितं ॥

१६२. मनसा चिन्तितं कम्मं, वचसा न पकासये ।
 अञ्जलक्खितकारियस्स, यतो सिद्धि न जायते ॥

१६३. अनभ्यासे विसं विज्जा, अजिण्णे भोजनं विसं ।
 विसं सभा दलिदस्स, वुद्धस्स तरुणी विसं ॥

चत्तारो पञ्च आलोपे, आभुत्वा उदकं पिवे ।
 अलं फासुविहाराय, पहितत्तस्स भिक्खुनो ॥

१६४. यस्स एसो पसुतोपि, गुणवा पुज्जते नरो ।

धनु वंसविसुद्धोपि, निग्गुणो किं करिस्सति ॥

१६५.इस्सी दयी असंतुट्ठो, कोधनो निच्चसङ्कीतो ।
परभाग्योपजीवी च, छळेते दुक्खभागिनो ॥

१६६.सुमहन्तानि सत्तानी, धारयन्ता बहुस्सुता ।
छेत्तारो संसयानञ्च, कलिं यन्ति लोभमोहिता ॥

१६७.नदीतीरे खते कूपे, अरणीतालवण्टके ।
न वदे दकादी नत्थीति, मुखे च वचनं तथा ॥

१६८.सब्बं सुणाति सोतेन, सब्बं पस्सति चक्खुना ।
न च दिट्ठं सुतं धीरो, सब्बं उच्चित्तु मरहति ॥

१६९.बालादपि गहेतब्बं, युत्तमुत्तमनीसिभि ।
रविस्साविसये किं न, पदीपस्स पकासनं ॥

१७०.तस्मा हि पण्डितो पोसो, सम्पस्सं अत्तमत्तनो ।
योनिस्सो विचिने धम्मं, एवं तत्थ विसुज्झति ॥

१७१.किं तेन जातुजातेन, मातुयोब्बन्न्हारिना ।
आरोहति न यो सक-वंसअग्गे धजो यथा ॥

१७२.सम्मा उपपरिक्खित्वा, अक्खरेसु पदेसु च ।
चोरघातो सिया सिस्सो, गुरु चोरट्टकारको ॥

१७३.अदन्तदमनं सत्थं, खलानं कुरुते मदं ।
चक्खुसङ्खारकं तेजं, उलूकानंमिवन्धकं ॥

१७४.नरत्तं दुल्लभं लोके, विज्जा तत्र सुदुल्लभा ।
कवित्तं दुल्लभं तत्र, सत्ति तत्र सुदुल्लभा ॥

१७५.येभ्य्येन हि सत्तानं, विनासे पच्चुपट्ठिते ।
अनयो नयरूपेन, बुद्धिमागम्म तिट्ठति ॥

सुजनकण्ड

१७६.सद्धासीलादिधम्मोहि, सप्पन्नो सेट्ठमानुसो ।

वुत्तो बुद्धादिसन्तेहि, साधुसप्पुरिसो इति ॥

सद्वाधनं सीलधनं, हिरीओत्तप्पियं धनं ।
सुतधनञ्च चागो च, पज्जा वे सत्तमं धनं ॥

यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।
अदलिद्दोति तं आहु, अमोघं तस्स जीवितं ॥

तस्मा सद्धञ्च सीलञ्च, पसादं धम्मदस्सनं ।
अनुयुज्जेथ मेधावी, सरं बुद्धानसासनं ॥

१७७.सब्धिरेव समासेथ, सब्धि कुब्बेथ सन्थवं ।
सतं सद्धम्ममज्जाय, सेय्यो होति न पापियो ॥

१७८.चज दुज्जनसंसगं, भज साधुसमागमं ।
कर पुज्जमहोरत्तं, सर निच्चमनिच्चतं ॥

१७९.यो वे कतञ्जू कतवेदी धीरो,
कल्याणमित्तो दळ्ढभत्ति च होति ।
दुक्खितस्स सक्कच्च करोति किच्चं,
तथाविधं सप्पुरिसं वदन्ति ॥

१८०.मातापेत्तिभरं जन्तुं, कुले जेड्ढापचायिनं ।
सण्हं सखिलसम्भासं, पेसुणेय्यप्पहायिनं ॥

१८१.मच्छेरविनये युत्तं, सच्चं कोधाभिभुं नरं ।
तं वे देवा तावतिसा, आहु “सप्पुरिसो” इति ॥

१८२.कुलजातो कुलपुत्तो, कुलवंससुरक्खतो ।
अत्तना दुक्खप्पत्तोपि, हीनकम्मं न कारये ॥

१८३.उदेय्य भाणु पच्छिमे, नमेय्य मेरुअद्दिपि ।
सीतलं यदि नरगि, पब्बतगगे च उप्पलं ।
विकसे न विपरिता, साधुवाचा कुदाचनं ॥

१८४.सुखा रुक्खस्स छायाव, ततो जातिमातापितु ।
ततो आचेरस्स रज्जो, ततो बुद्धस्सनेकधा ॥

१८५.भमरा पुष्पमिच्छन्ति, गुणमिच्छन्ति सज्जना ।
मक्खिका पूतिमिच्छन्ति, दोसमिच्छन्ति दुज्जना ॥

१८६.मातुहीनो दुब्भासो हि, पितुहीनो दुक्किरियो ।
उभो मातुपितुहीना, दुब्भासा च दुक्किरिया ॥

१८७.मातुसेट्ठो सुभासो हि, पितुसेट्ठो सुकिरियो ।
उभोमातु पितुसेट्ठा, सुभासा च सुकिरिया ॥

१८८.सुनखो सुनखं दिस्वा, दन्तं दस्सेति हिंसितुं ।
दुज्जनो सुजनं दिस्वा, रोसयं हिंसमिच्छति ॥

१८९.न च वेगेन किच्चानि, कत्तब्बानि कुदाचनं ।
सहसा कारितं कम्मं, बालो पच्छानुत्तप्पति ॥

१९०.कोधं वधित्वा न कदाचि सोचति,
मक्खप्पहानं इसयो वण्णयन्ति ।
सब्बेसं वुत्तं फरुसं खमेथ,
एतं खन्ति उत्तममाहु सन्तो ॥

१९१.दुक्खो निवासो सम्बाधे, ठाने असुचीसङ्कते ।
ततो अरिम्हि अप्पिये, ततोपि अकतञ्जुना ॥

१९२.ओवदेय्यानुसासेय्य, असब्भा च निवारये ।
सतज्झि सो पियो होति, असतं होतिअप्पियो ॥

१९३.उत्तमत्तनिवातेन, कक्खळं मुदुना जये ।
नीचं अप्पकदानेन, वायामेन समं जये ॥

१९४.न विसं विसमिच्चाह, धनं सङ्गस्स उच्चते ।
विसं एकं व हनति, हनति सङ्गस्स सब्बं ॥

१९५.धनमप्पम्पि साधूनं, कूपे वारिव निस्सयो ।
बहुंअपि असाधूनं, न च वारिव अण्णवे ॥

१९६.अपत्थेय्यं न पत्थेय्य, अचिन्तेय्यं न चिन्तये ।
धम्ममेव सुचिन्तेय्य, कालं मोघं न इच्छये ॥

१९७.अचिन्तितम्पि भवति, चिन्तितम्पि विनस्सति ।
न हि चिन्तामया भोगा, इत्थिया पुरिसस्स वा ॥

१९८.असन्तस्स पियो होति, सन्ते न कुरुते पियं ।
असतं धम्मं रोचेति, तं पराभवतो मुखं ॥

१९९.गुणा कुब्बन्ति दूतत्तं, दूरेपि वसतं सतं ।
केतके गन्धं घायित्वा, गच्छन्ति भमरा सयं ॥

२००.पुब्बजातिकतं कम्मं, तं कम्ममीति कथ्यते ।
तस्मा पुरिसाकारेणं, यतं करे अतन्दितो ॥

२०१.मत्तिकपिण्डतो कत्ता, कुरुते यं यदिच्छति ।
एवमत्तकतं कम्मं, माणवो पटिपज्जते ॥

२०२.उट्ठायोट्ठाय बोधेय्यं, महब्भय मुपट्ठितं ।
मरणव्याधिसोकानं, किमज्ज निपत्तिस्सति ॥

२०३.पाणा यथात्तनोभिट्ठा, भूतानमपि ते तथा ।
अत्तोपमेन भूतेसु, दयं कुब्बन्ति साधवो ॥

सब्बे तसन्ति दण्डस्स, सब्बे भायन्ति मच्चुनो ।
अत्तानं उपमं कत्वा, न हनेय्य न घातये ॥

२०४.ब्रालो वा यदि वा वुद्धो, युवा वा गेहमागतो ।
तस्स पूजा विधातब्बा, सब्बस्साभ्यागतो गरु ॥

२०५.आकिण्णोपि असन्तेहि, असंसद्दोव भद्दको ।
बहुना सन्नजातेन, गच्छेन उब्बत्तेनिध ॥

बालदुज्जनकण्ड

२०६.कायदुच्चरितादीहि, सम्पन्नो पापमानुजो ।
बालोति लोकनाथेन, कित्तितो धम्मसामिना ॥

२०७.दुचिन्तितचिन्ती चेव, दुब्भासितभासीपि च ।
दुक्कटकम्मकारी च, पापको बालमानुजो ॥

- २०८.अतिपियो न कातब्बो, खलो कोतुहलं करो ।
सिरसा वहमानोपि, अड्डूपूरो घटो यथा ॥
- २०९.सप्पो दुट्ठो खलो दुट्ठो, सप्पा दुट्ठतरो खलो ।
मन्तोसधेहि तं सप्पं, खलं केनुपसम्मति ॥
- २१०.यो बालो मज्जति बाल्यं, पण्डितो वापि तेनसो ।
बालो च पण्डितमानी, स वे बालोति वुच्चति ॥
- २११.मधूव मज्जति बालो, याव पापं न पच्चति ।
यदा च पच्चति पापं, अथ दुक्खं निगच्छति ॥
- २१२.न साधु बलवा बालो, साहसा विन्दते धनं ।
कायस्स भेदा दुप्पज्जो, निरयं सोपपज्जति ॥
- २१३.घरे दुट्ठो मूसिको च, वने दुट्ठो च वानरो ।
सकुणे च दुट्ठो काको, नरेदुट्ठो च ब्राह्मणो ॥
- २१४.दीघा जागरतो रत्ति, दीघं सन्तस्स योजनं ।
दीघो बालानसंसारो, सद्धम्मं अविजानतं ॥
- २१५.तिलमत्तं परेसज्च, अप्पदोसज्च पस्सति ।
नाळिकेरम्पि सदोसं, खलजातो न पस्सति ॥
- २१६.नत्तदोसं परे जज्जा, जज्जा दोसं परस्सतु ।
गुय्हो कुम्माव अङ्गानि, परदोसज्च लक्खये ॥
- २१७.लुब्धं अत्थेन गण्हेय्य, थद्धं अज्जलिकम्मुना ।
छन्दानुवत्तिया मूळ्हं, यथाभूतेन पण्डितं ॥
- २१८.यथा उदुम्बरपक्का, बहि रत्तका एव च ।
अन्तोकिमिल सम्पुण्णा, एवं दुज्जनहदया ॥
- २१९.यावजीवम्पि चे बालो, पण्डितं पयिरुपासति ।
न सो धम्मं विजानाति, दब्बी सूपरसं यथा ॥
- २२०.चरज्जे नाधिगच्छेय्य, सेय्यं सदिसमत्तनो ।
एकचरियं दळ्हं कयिरा, नत्थि बाले सहायता ॥

२२१. अजातमतमूळहानं, वरमादयो न चन्तिमो ।
सकिं दुक्खकरावाद-योन्तिमो तु पदे पदे ॥
२२२. दुज्जनेन समं वेरं, सख्यञ्चापि न कारये ।
उण्हो दहति चङ्गारो, सीतो कण्हायते करं ॥
२२३. दुज्जनो पियवादी च, नेतं विस्सासकारणं ।
मधु तिड्ढति जिह्वगो, हृदये हलाहलं विसं ॥
२२४. दुज्जनो परिहातब्बो, विज्जायालङ्कतोपि च ।
मणिना भूसितो सप्पो, किमेषो न भयङ्करो ॥
२२५. नाळिकेरसमाकारा, दिस्सन्तेपि हि सज्जना ।
अञ्जे बदरिकाकारा, बहिरेव मनोहरा ॥
यथापि पन सपक्का, बहि कण्टकमेव च ।
अन्तो अमतसम्पुण्णा, एवं सुजनहृदया ॥
- यथा उदुम्बरपक्का, बहि रत्तकमेव च ।
एवं किमिलसम्पुण्णा, एवं दुज्जनहृदया ॥
२२६. दोसभीतो अनारम्भो, तं का पुरिसलक्खणं ।
कोह्यजिण्णभया ननु, भोजनं परिहीयते ॥
२२७. प्रयोपानं भुजङ्गानं, केवलं विसवड्डनं ।
उपदेसो हि मूळहानं, पकोपाय न सन्तिया ॥
२२८. न ठातब्बं न गन्तब्बं, दुज्जनेन समं क्वचि ।
दुज्जनो हि दुक्खं देति, न सो सुखं कदाचिपि ॥
२२९. अबद्धा तत्थ बज्झन्ति, यत्थ बाला पभासरे ।
बद्धापि तत्थ मुच्चन्ति, यत्थ धीरा पभासरे ॥
२३०. परित्तं दारुमारुह, यथा सीदे महण्णवे ।
एवं कुसितमागम्म, साधु जीविपि सीदति ।
तस्मा तं परिवज्जेय्य, कुसीतं हीनवीरियं ॥
२३१. सद्धासीलादिसम्पन्नो, सुमित्तो साधुमानुसो ।
तादिसं मित्तं सेवेय्य, वुद्धिकामो विचक्खणो ॥

२३२.दानादिगुणसेद्वेहि, मिदितब्बो मित्तो हि खो ।
तादिसं अवङ्केनेव, मनसा भजेय्य सुधी ॥

२३३.हितक्करो परो बन्धु, बन्धुपि अहितो परो ।
अहितो देहजो ब्याधि, हितं अरज्जमोसधं ॥

२३४.प्ररोक्खे किच्चहन्तारं, पच्चक्खे पियवादिनं ।
वज्जये तादिसं मित्तं, विसकुम्भं पयोमुखं ॥

१३५.धनहीने चजे मित्तो, पुत्तदारा सहोदरा ।
धनवन्तेव सेवन्ति, धनं लोके महासखा ॥

२३६.जानिया पेसने भच्चे, बन्धवे ब्यसनागमे ।
मित्तञ्च आपदिकाले, भरियञ्च विभवक्खये ॥

२३७.उस्सवे ब्यसने चेव, दुब्भिक्खे सत्तुविग्गहे ।
राजद्वारे सुसाने च, यो तिट्ठति सो बन्धवा ॥

२३८.न २ विस्ससे अमित्तस्स, मित्तञ्चापि न विस्ससे ।
कदाचि कुपिते मित्ते, सब्बदोसं पकासति ॥

२३९.माता मित्तं पिता चेति, सभावा तं तयं हितं ।
कम्मकरणतो चज्जे, भवन्ति हितबुद्धियो ॥

२४०.आपदासु मित्तं जज्जा, युद्धे सूरं इणे सुचिं ।
भरियं खीणेसु वित्तेसु, ब्यसनेसु च बन्धवं ॥

२४१.सकिं दुट्ठञ्च यो मित्तं, पुन सन्धातुमिच्छति ।
स मच्चुमुपगण्हाति, गब्भं अस्सतरी यथा ॥

२४२.इणसेसो अगिसेसो, रोगसेसो तथेव च ।
पुनप्पुनं विवड्ढन्ति, तस्मा सेसं न कारये ॥

२४३.प्रदुमंव मुखं यस्स, वाचा चन्दनसीतला ।
तादिसं नो पसेवेय्य, हृदये तु हलाहलं ॥

२४४.न सेवे फरुसं सामिं, न च सेवेय्य मच्छरिं ।
ततो अपगण्ह सामिं, नेव निग्गहितं ततो ॥

२४५ कुदेसञ्च कुमित्तञ्च, कुकुलञ्च कुबन्धवं ।
कुदारञ्च कुदासञ्च, दूरतो परिवज्जये ॥

२४६ सीतवाचो बहुमित्तो, फरुसो अप्पमित्तको ।
उपमा एत्थ जातब्बा, सूरियचन्द्राजूनं ॥

२४७ अहिता पटिसेधो च, हितेसु च पयोजनं ।
ब्यसने अपरिच्चागो, इतिदं मित्तलक्खणं ॥

२४८ पियो गरु भावनीयो, वत्ता च वचनक्खमो ।
गम्भीरञ्च कथं कत्ता, नो चट्टाने नियोजको ।
तादिसं मित्तं सेवेय्य, भूतिकामो विचक्खणो ॥

पियो गरु भाव नीयो, वत्ता च वचनक्खमो ।
गम्भीरञ्च कथं कत्ता, नो चट्टाने नियोजको ॥

यम्हि एतानि ठानानि, संविज्जन्तिध पुगले ।
सो मित्तो मित्तकामेन, अत्थकामानुकम्पतो ।
अपि नासियमानेन, भजितब्बो तथाविधो ॥

२४९ ओरसं कतसम्बन्धं, तथा वंसक्कमागतं ।
रक्खको ब्यसनेहि, मित्तं जेय्यं चतुब्बिधं ॥

२५० पियो गरु भावनियो, वत्ता च वचनक्खमो ।
गम्भीरञ्च कथं कत्ता, न चट्टाने नियोजको ।
तं मित्तं मित्तकामेन, यावजीवम्पि सेवियं ॥

पियो गरु भावनीयो, वत्ता च वचनक्खमो ।
गम्भीरञ्च कथं कत्ता, नो चट्टाने नियोजको ।
तादिसं मित्तं सेवेय्य, भूतिकामो विचक्खणो ॥

राजकण्ड

२५१ महाजनं यो रज्जेति, चतूहिपि वत्थूहि वा ।
राजाति वुच्चते लोके, इति सल्लक्खये विद्वा ॥

२५२ दानञ्च अत्थचरिया, पियवाचा अत्तसमं ।

सङ्गहा चतुरो इमे, मुनिन्देन पकासिता ॥

दानम्पि अत्थचरियतञ्च, पियवादितञ्च समानत्ततञ्च ।
करियचरियसुसङ्गहं बहूनं, अनवमतेन गुणेन याति सगगं ।

दानञ्च पेय्यवज्जञ्च, अत्थचरिया च या इध ।
समानत्तता च धम्मेसु, तत्थ तत्थ यथारहं ।
एते खो सङ्गहा लोके, रथस्साणीव यायतो ॥

२५३ दानं सीलं परिच्चागं, अज्जवं मद्दवं तपं ।
अक्कोधं अविहिंसञ्च, खन्ती च अविरोधनं ।
दसेते धम्मे राजानो, अप्पमत्तेन धारय्युं ॥

२५४ एकयामं सये राजा, द्विया मज्जेव पण्डितो ।
घरावासो तियामोव, चतुयामो तु याचको ॥

२५५ अपुत्तकं घरं सुज्जं, रट्ठं सुज्जं अराजकं ।
असिप्पस्स मुखं सुज्जं, सब्बसुज्जं दलिदत्तं ॥

२५६ धनमिच्छे वाणिजेय्य, विज्जमिच्छे भजे सुतं ।
पुत्तमिच्छे तरुणित्थिं, राजामच्चं इच्छागते ॥

२५७ प्रक्खीनं बलमाकासो, मच्छानमुदकं बलं ।
दुब्बलस्स बलं राजा, कुमारानं रुदं बलं ॥

२५८ खमा जागरियुद्धानं, संविभागो दयिक्खणा ।
नायकस्स गुणा एते, इच्छितब्बा सतं सदा ॥

२५९ सकिं वदन्ति राजानो, सकिं समणब्राह्मणा ।
सकिं सप्पुरिसा लोके, एस धम्मो सनन्तनो ॥

२६० अलसो गीहि कामभोगी न साधु,
असज्जतो पब्बजितो न साधु ।
राजा न साधु अनिसम्मकारी,
यो पण्डितो कोधनो तं न साधु ॥

२६१ आयं खयं सयं जज्जा, कताकतं सयं जज्जा ।
निग्गहे निग्गहारहं, पग्गहे पग्गहारहं ॥

२६२.माता पुत्तकतं पापं, सिस्सकतं गुरु तथा ।
राजा रट्टकतं पापं, राजकतं पुरोहितो ॥

२६३.अक्कोधेन जिने कोधं, असाधुं साधुना जिने ।
जिने कदरियं दानेन, सच्चेनालिकवादिनं ॥

२६४.अदन्तदमनं दानं, दानं सब्बत्थसाधकं ।
दानेन पियवाचाय, उन्नमन्ति नमन्ति च ॥

अदन्तदमनं दानं, अदानं दन्तदूसकं ।
दानेन पियवाचाय, उन्नमन्ति नमन्ति च ॥

२६५.दानं सिनेहभेसज्जं, मच्छेरं दोसनोसधं ।
दानं यसस्सीभेसज्जं, मच्छेरं कपणोसधं ॥

२६६.न रज्जा समकं भुज्जे, कामभोगं कुदाचनं ।
आकप्पं रसभुत्तं वा, मालागन्धविलेपनं ।
वत्थसब्बमलङ्कारं, न रज्जा सदिसं करे ॥

२६७.मे राजा सखा होति, न राजा होति समको ।
एसो सामिको मय्हन्ति, चित्ते निट्ठं सण्ठापये ॥

२६८.नातिदूरे भजे रज्जो, नच्चासन्ने पवातके ।
उज्जुके नातिनिन्ने च, न भजे उच्चमासने ।
छ दोसे वज्जे सेवको, अग्गीव संयतो तिट्ठे ॥

न पच्छतो न पुरतो, नापि आसन्नदूरतो ।
न कच्छे नोपि पटिवाते, न चापि ओणतुण्णते ।
इमे दोसे विवज्जेत्वा, एकमन्तं ठिता अहु —

२६९.जप्पेन मन्तेन सुभासितेन,
अनुप्पदानेन पवेणिया वा ।
यथा यथा यत्थ लभेथ अत्थं,
तथा तथा तत्थ परक्कमेय्य ॥

२७०.क्रस्सको वाणिजो मच्चो, समणो सुतसील वा ।
तेसु विपुलजातेसु, रट्ठम्पि विपुलं सिया ॥

२७१.तेसु दुब्बलजातेसु, रट्ठम्पि दुब्बलं सिया ।
तस्मा सरट्ठं विपुलं, धारये रट्ठभारवा ॥

२७२.महारुक्खस्स फलिनो, आमं छिन्दति यो फलं ।
रसज्जस्स न जानाति, बीजज्जस्स विनस्सति ॥

२७३.महारुक्खूपमं रट्ठं, अधम्मेन पसासति ।
रसज्जस्स न जानाति, रट्ठज्जस्स विनस्सति ॥

२७४.महारुक्खस्स फलिनो, पक्कं छिन्दति यो फलं ।
रसज्जस्स विजानाति, बीजज्जस्स न नस्सति ॥

२७५.महारुक्खूपमं रट्ठं, धम्मेन यो पसासति ।
रसज्जस्स विजानाति, रट्ठज्जस्स न नस्सति ॥

नायक कण्ड

२७६.अनायका विनस्सन्ति, नस्सन्ति बहुनायका ।
थीनायका विनस्सन्ति, नस्सन्ति सुसुनायका ॥

२७७.गावं चे तरमानानं, उजुं गच्छति पुङ्गवो ।
सब्बा गावी उजुं यन्ति, नेत्ते उजुं गते सति ॥

२७८.एवमेव मनुस्सेसु, यो होति सेट्ठसम्मतो ।
सो सचे धम्मं चरति, पगेव इतरा पजा ॥
गवं चे तरमानानं, उजुं गच्छति पुङ्गवो ।
सब्बा गावी उजुंयन्ति, नेत्ते उजुं गते सति ॥

एवमेव मनुस्सेसु, यो होति सेट्ठसम्मतो ।
सो सचे धम्मं चरति, पगेव इतरा पजा ।
सब्बं रट्ठं सुखं सेति, राजा चे होति धम्मिको ॥

२७९.नोदयाह विनासाय, बहुनायकता भुसं ।
मिलायन्ति विनस्सन्ति, पद्मान्यक्केहि सत्तहि ॥

२८०.सुतारक्खो अभियोगो, कुलारक्खो वत्तं भवे ।
विज्जा हि कुलपुत्तस्स, नायकस्सापमादको ॥

पुत्तकण्ड

- २८१.अभिजातं अनुजातं, पुत्तमिच्छन्ति पण्डिता ।
अवजातं न इच्छन्ति, यो होति कुलगन्धनो ॥
- २८२.पञ्चद्वानानि सम्पस्सं, पुत्तमिच्छन्ति पण्डिता ।
भतो वा नो भरिस्सति, किच्चं वा नो करिस्सति ॥
- २८३.कुलवंसो चिरं तिष्ठे, दायज्जं पटिपज्जति ।
अथ वा पन पेतानं, दक्खिनं अनुपदस्सति ॥
- २८४.बहुपुत्ते पिता एको, अवस्सं पोसेति सदा ।
बहुपुत्ता न सक्कोन्ति, पोसेतुं पितरेककं ॥
- २८५.पुत्तं वा भातरं दुट्ठु, अनुसासेय्य नो जहे ।
किन्नु छेज्जं करं पादं, लित्तं असुचिना सिया ॥

वेज्जाचरिय कण्ड

- २८६.आयुबेदकताभ्यासो, सब्बेसं पियदस्सनो ।
अरियसीलगुणोपेतो, एस वेज्जो विधीयते ॥
- २८७.नानागन्धजाननञ्च, सुदिट्ठकम्मसम्पदा ।
दक्खता हत्थसीघता, पसादसूरसत्तिता ॥
- २८८.साभाविकतङ्घणिक-जाणसुभासितापि च ।
उस्साहो दब्बो सब्बता, वेज्जाचेरस्स लक्खणं ।
- २८९.किलिट्ठवत्थं कोधो च, अतिमानञ्च गम्मता ।
अनिमन्तिगमनं, एते पञ्च विवज्जिया ॥
- २९०.दिट्ठकम्मता सोचञ्च, दक्खता विदितागमो ।
चत्तारो सुभिसक्कस्स, सुगुणा विज्जुना मता ॥
- २९१.रुजाय जयलक्खणं, रसो च भेसज्जम्पि च ।
तिलक्खणभेदो चेव, विज्जेय्यो भिसक्केन वे ॥

दासक कण्ड

- २९२.अन्तोजातो धनक्कीतो, दासब्योपगतो सयं ।
दासाकरमरानीतो-च्चेवं ते चतुधा सियुं ॥
- २९३.पुब्बुट्ठा पच्छानिपाती, दिन्नस्स आदायीपि च ।
सुकतकम्मकरो च, कित्तिवण्णहरोपि च ॥
- २९४.दासा ०.०१७७ पञ्चेव चोरय्य-सखाजात्यत्तसादिसा ।
तथा विज्जूहि विज्जेय्या, मित्तदारा च बन्धवा ॥

इत्थिकण्ड

- २९५.आसा लोकित्थियो नाम, वेला तासं न विज्जति ।
सारत्ता च पगब्भा च, सिखी सब्बघसो यथा ।
तस्मा तायो हित्वान, ब्रूहेय्य विवेकं सुधी ॥
- आसा लोकित्थियो नाम, वेला तासं न विज्जति ।
सारत्था च पगब्भा च, सिखी सब्बघसो यथा ।
ता हित्वा पब्बजिस्सामि, विवेकमनुब्रूहयं ॥
- २९६.लोके हि अङ्गना नाम, कोधना मित्तभेदिका ।
पिसुका अकतज्जू च दूरतो परिवज्जये ॥
- २९७.यथा नदी च पन्थो च, पानागारं सभा पपा ।
एवं लोकित्थियो नाम, नासं कुज्झन्ति पण्डिता ॥
- २९८.सब्बा नदी वङ्कगती, सब्बे कट्टमया वना ।
सब्बित्थियो करे पापं, लभमाने निवातके ॥
- २९९.घटकुम्भसमा नारी, तत्थङ्गारसमो पुमा ।
तस्मा घतञ्च अग्गिञ्च, नेकत्र ठपये बुधो ॥
- ३००.इत्थीनञ्च धनं रूपं, पुरिसानं विज्जा धनं ।
भिक्षूनञ्च धनं सीलं, राजानञ्च धनं बलं ॥
- ३०१.पञ्चारत्या सुगन्धब्बा, सत्तारत्या धनुग्गहा ।

एकमासा सुभरिया, अड्डमासा सिस्सा मला ॥

३०२.जिण्णे अन्नं पसंसेय्य, दारञ्च गतयोब्बने ।
रणपुनागते सूरं, सस्सञ्च गेहमागते ॥

३०३.द्वितिपति नारी चेव, विहारद्विति भिक्खु च ।
सकुणो द्वितिपातो च, कतमायाबहुतरा ॥

३०४.रत्ति विना न चन्दिमा, वीचिविना च सागरो ।
हंसविना पोक्खरणी, पतिविना कञ्जा सोभे ॥

३०५.असन्तुट्ठा यती नट्ठा, सन्तुट्ठापि च पत्थि वा ।
सलज्जा गणिका नट्ठा, निल्लज्जा च कुलित्थियो ॥

३०६.चोरीनं बहुबुद्धीनं, यासु सच्चं सुदुल्लभं ।
थीनं भावो दुराजानो, मच्छस्सेवो दके गतं ॥

३०७.अनला मुदुसम्भासा, दुप्पूरा ता नदीसमा ।
सीदन्ति नं विदित्वान, आरका परिवज्जये ॥

३०८.आवट्टनी महामाया, ब्रह्मचरियविकोपना ।
सीदन्ति नं विदित्वान, आरका परिवज्जये ॥

३०९.इत्थीपि हि एकच्चिया, सेय्या पोस जनाधिप ।
मेधाविनी सीलवती, सस्सुदेवा पतिब्बता ।

३१०.तस्सा यो जायति पोसो,
सूरो होस दिसम्पति ।
तादिसा सुभगिया पुत्तो,
रज्जम्पि अनुसासति ॥

३११.सल्लपे असिहत्येन, पिसाचेनापि सल्लपे ।
आसीविसम्पि आसीदे, येन दट्ठो न जीवति ।
न त्वेव एको एकाय, मातुगामेन सल्लपे ॥

३१२.न हि सब्बेसु ठानेसु, पुरिसो होति पण्डितो ।
इत्थीपि पण्डिता होति, तत्थ तत्थ विचक्खणा ॥

३१३. न हि सब्बेसु ठानेसु, पुरिसो होति पण्डितो ।
इत्थीपि पण्डिता होति, लहुं अत्थविचिन्तिका ॥

३१४. कूपोदकं वटच्छाया, सामाथी इट्ठकालयं ।
सीतकाले भवे उण्हं, उण्हकाले च सीतलं ॥

३१५. इत्थियो एकच्चियापि, सेय्या वुत्ताव मुनिना ।
भण्डानं उत्तमा इत्थी, अगगूपट्टायिका इति ॥

पकिण्णककण्ड

३१६. कुलसीलगुणोपेतो, सब्बधम्मपरायणो ।
पवीणो पेसनाज्झक्खो, धम्मज्झक्खो विधीयते ॥

३१७. वेदवेदङ्गतत्त्वज्जो, जप्पहोमपरायणो ।
आसीवादवचोयुत्तो, एस राजपुरोहितो ॥

कप्पो ब्याकरणं जोति — सत्थं सिक्खा निरुत्ति च ।
छन्दोविचिति चेतानि, वेदङ्गानि वदन्ति छ ॥

३१८. सकिं वुत्तगहित्तो, लहुहत्थो जितक्खरो ।
सब्बसत्थसमालोकी, पकट्टो नाम लेखको ॥

३१९. समत्तनीतिसत्थज्जो, वाहने पूरितस्समो ।
सूरवीरगुणोपेतो, सेनाज्झक्खो विधीयते ॥

३२०. सुधी वाक्यपटु, पज्जो, परचित्तोपलक्खणो ।
धीरो यथात्थवादी च, एस दूतो विधीयते ॥

३२१. पुत्तनत्तगुणोपेतो, सत्थज्जो रसपाचको ।
सूरो च कथिनो चेव, सूपकारो स वुच्चते ॥

३२२. इङ्गिताकारतत्तज्जो, बलवापियदस्सनो ।
अप्पमादी सदा दक्खो, पतीहारो स उच्चते ॥

३२३. इत्थिमिस्से कुतो सीलं, मंसभक्खे कुतो दया ।
सुरापाने कुतो सच्चं, महालोभे कुतो लज्जा ।

महातन्दे कुतो सिष्णं, महाकोधे कुतो धनं ॥

३२४.सुरायोगो वेलालो च, समज्जचरणङ्गतो ।
खिट्ठा धुत्तो पापमित्तो, अलसो भोगनासका ॥

३२५.जीवन्तापि मता पञ्च, ब्यासेन परिकित्तिता ।
दुक्खितो ब्याधिति मूळ्हो, इणवा निच्चसेवको ॥

३२६.निद्वालुको पमादो च, सुखितो रोगवालसो ।
कामुको कम्मरामो च, सत्तेते सत्थवज्जिता ॥

३२७.गोणाहि सब्बगिहीनं, पोसका भोगदायको ।
तस्मा हि मातापितृव, मानये सक्करेय्य च ॥

३२८.यथा माता पिता भाता, अज्जेवापि च जातका ।
गावो नो परमा मित्ता, यासु जायन्ति ओसधा ॥

३२९.अन्नदा बलदा चेता, वण्णदा सुखदा तथा ।
एतमत्थवसं जत्वा, नासु गावो हनिंसु ते ॥

३३०.ये च खादन्ति गोमंसं, मातुमंसं च खादरे ।
मतेसु तेसु गिज्झानं, ददे सोते च वाहये ॥

३३१.द्विगुणो थीनमाहारो, बुद्धिचापि चतुग्गुणो ।
छग्गुणो होति वायामो, कामोत्वद्गुणो भवे ॥

३३२.न लोके सोभते मूळ्हो, केवलत्तपसंसको ।
अपि सम्पिहिते कूपे, कतविज्जो पकासते ॥

३३३.कोसज्जं भयतो दिस्वा, वीरियारम्भञ्च खेमतो ।
आरद्धवीरिया होथ, एसा बुद्धानुसासनी ॥

३३४.विवादं भयतो दिस्वा, अविवादञ्च खेमतो ।
समग्गा सखिला होथ, एसा बुद्धानुसासनी ॥

३३५.प्रमादं भयतो दिस्वा, अप्पमादञ्च खेमतो ।
भावेथद्वङ्गिकं मग्गं, एसा बुद्धानुसासनी ॥

३३६. गरहा च पसंसा च, अनिच्चा तावकालिका ।
 अप्पकाचेकदेसाव, न ता इक्खेय्य पण्डितो ।
 धम्माधम्मंव इक्खेय्य, अत्थानत्थं हिताहितं ॥

कविदप्पणनीति

१. पखुक्कूपुरसेट्टस्स, पच्छिमे आसि विस्सुतो ।
 चतुगावुतदेसम्ही, कनरयगामो सुसोभनो ॥
२. द्विनो द्विवेक साकम्हि, तम्हि जातेन जातिया ।
 लङ्काभारतआदीसु, वुट्टपुब्ब सुतेसिना ॥
३. विसुताराम सीहानं, सिक्खितेन तिपेटकं ।
 सन्तिके नववस्सानि, संगीतिकिच्चकारिना ॥
४. दक्खिणाराम वासीनं, सन्तिकेपि सुविञ्जुनं ।
 सिक्खितेन सत्तवीस-वस्सित्वान यसस्सिना ॥
५. सुन्दरे पुरसेट्टम्हि, सुन्दरे विसुते सुभे ।
 सुन्दरे जोतिपालम्हि, वसता गणवाचिना ॥
६. निस्साय पेटके चेव, अनेकनीति पोत्थके ।
 बहुले गन्थसेट्ठेपि, कतोयं विधुमानितो ॥
७. तिट्ठतं अयं मे गन्थो, सुसारो याव सासनं ।
 तिट्ठतेव सुतेसीनं, सुसारं सुपकासयं ॥
८. अनेन सुविसिट्ठेन, पुञ्जेनञ्जेन कम्मुना ।
 मनिसिभिगुरूहेव, गच्छेय्यं अमतं सिवं ॥

“अङ्गारिनो दानि दुमा भदन्ते”

“यथापि रम्मको मासो, गिम्हानं होति ब्राह्मण ।
 अतेऽवञ्जेहि मासेहि, दुमपुम्फेहि सोभति” ॥

“वनप्पगुम्बे यथफुस्सितग्गे,
 गिम्हान मासे पठमस्मिं गिम्हे” —

॥ नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्बासम्बुद्धस्स ॥

पणाम पटिज्जा

वत्थुत्तयं नमसित्वा, आचरे कविपुङ्गवे ।
कस्सं द्वादसमासानं, बन्धं तम्मासवसिकं ॥

१. चित्तसम्मत्तमासो हि, अतेवज्जेहि सोभति ।
रम्मकमासो रम्ममासो, तेनेव वोहारो भवि ॥
२. तस्मिं सुचित्तमासम्हि, नागदुमा सुपुप्फरे ।
पुप्फन्ति असनदुमा, वायन्ति कानने हि वे ॥
३. सङ्कन्त महुस्सवोपि, तम्हि मासम्हि वत्तते ।
गन्धोदकेहि अज्जोज्जं, सिज्चमाना सुमोदरे ॥

यथापि रम्मको मासो, गिम्हानं होति ब्राह्मण ।
अतेवज्जेहि मासेहि, दुमपुप्फेहि सोभति ॥

सम्बुद्धो चित्तमासस्स, काळपक्खे उपोसथे ।
पातोयेव समादाय, पवरं पत्तचीवरं ।
अनुकम्पाय नागानं, नागदीपमुपागमि ॥
४. वेसाखव्हयमासो तु, सुविसिद्धो सुपाकटो ।
लोकगनाथं पटिच्च, सन्तोहि अभिलक्खितो ॥
५. तम्हि वेसाखमासम्हि, चम्पकापि सुपुप्फरे ।
बोधिं दकेहि सिज्चित्वा, सज्जना सम्पमोदरे ॥
६. वनेसुव पोतकापि, पक्खन्दन्ति दिसोदिसं ।
विकूजन्ता सभासाय, जनसोतरसायनं ॥

दुतिये दिवसे भत्त-काले आरोचिते जिनो ।
रम्मे वेसाखमासम्हि, पुण्णामायं मुनिस्सरो ॥
७. जेट्ठसम्मत्तमासोपि, सोगतजनब्भन्तरे ।
विख्यातो लक्खज्जो चेव, जेट्ठेन संयुतो हि वे ॥

८. तस्मिंहि जेढुमासम्हि, सुमना वनमल्लिका ।
पुष्फन्ति च पवायन्ति, सब्बजनमनोहरा ॥
९. परिक्खणासुसभापि, अभवि भ्रनमामण्डले ।
खेतले जेढुजोतिपि, पज्जलि तस्मिज्हि वे ॥
१०. आसाळ्हो नाम मासोपि, अतीव विसिद्धो भवि ।
पटिसन्धिं गण्हि बुद्धो, तस्मिज्हि मुनि सुधी ॥
११. निक्खमिपि च सम्बुद्धो, धम्मचक्कं पवत्तयि ।
उपसम्पदकम्मम्पि, करोन्ति तस्मिंपि हि ॥
१२. पुन्नागदुमा पुष्फन्ति, पवायन्ति दिसोदिसं ।
आदिच्चो तिद्धति तम्हि, उत्तरायानकोटियं ॥
१३. सीहे सावणमासम्हि, सलाकदानमुत्तमं ।
देन्ति साधवो मानुसा, सद्वहन्ता वत्थुत्तयं ॥
१४. पुष्फन्ति कटेरुहापि, तम्हि सावणमासके ।
खे सवणनक्खत्तम्पि, अतीव जोतयी हि वे ॥
१५. वस्सब्भन्तरभूते च, समणा सुगतोरसा ।
मासे वाचनउग्गण्ह-कम्मकंसु सुखासया ॥
१६. कज्जारासिसम्मतेहि, पोढुपादसुमासके ।
नदीसु दकपूरिता, कटपत्थतसादिसा ॥
१७. नावामहाउस्सवम्पि, करोन्ति मानुजा तदा ।
कीळन्ति सम्पमोदन्ति, विजिते नर नारियो ॥
१८. कच्चनयमदुमापि, विकसन्ति तदा हि वे ।
मेघो थोकं थोकं हिमं, वस्सति पततिपि च ॥
१९. वस्सिके अस्सयुजिम्हि, विकसन्ति अनेकधा ।
पदुमादिदकजानि, पुष्फानि मनुज्जानि वे ॥
२०. महापदीपपन्तीहि, सकलभ्रनमाभूतले ।
पूजेन्ति लोकगगनार्थं, साधवो सोगताजना ॥

२१. तपोधना विचरन्ति, वस्संवुद्धा दिसोदिसं ।
साधवो दानसोण्डाव, सीतायन्ति सुखन्ति च ॥
२२. कत्तिकमाससेट्ठेपि, सम्पमोदन्ति मानुजा ।
कोसीतकीपुष्फानि च, विकसन्ति वायन्ति च ॥
२३. कथिनमहादानम्पि, ददन्ति साधवो जना ।
तदा चन्दकिरणोपि, अतीव पज्जोतो अहु ॥
२४. अहोसि हिमपातो च, उत्तरवातो पवायति ।
कत्तिकजोतिछणोपि, अहोसि तस्मिञ्चि वे ॥
२५. धनुरासीमागसिर, मासे हेमन्तसम्पते ।
सत्तिधरसुपूजाक्क, सभापि सम्पवत्तिता ॥
२६. देवसम्मतपुष्फानि, मनुञ्जरुचिरानिपि ।
पुष्फन्ति तम्हि मासम्हि, हिमपातो अहोसि च ॥
२७. वीहयो होन्ति पक्का च, खेत्तेसु भ्रनमाभूतले ।
मिगसिरनक्खत्तम्पि, जोतेति आकासङ्गणे ॥
२८. मकारे फुस्समासेपि, पुष्फन्ति पवायन्ति च ।
सुनीलवल्लिपुष्फानि, जनमनोहरानिपि ॥
२९. सेनाब्यूहम्पि करोन्ति, भूपाला भ्रनमारट्टिका ।
सपरिसा उदिक्खन्ति, हत्थिअस्सादिआदयो ॥
३०. तम्हिंसी अतिसीतलम्पि, दक्खिणायनकोटियं ।
अट्ठापुण्णमदिनम्हि, सूरियो लोकमानितो ॥
- बोद्धितो नवमे मासे, फुस्सपुण्णमियं जिनो ।
लंकादीपं विसोधेतुं, लङ्कादीपमुपागमि ॥
३१. कुम्भेसु माघमासेहि, तूलदुमा सुपुष्फरे ।
पुम्ताला मधुररसं, मानुजानं ददन्ति च ॥
३२. यागुमहाउस्सवोपि, पाकटो भ्रनमाभूतले ।
अवसेससु मेघोपि, थनयं अभिवस्सति ॥

३३. नरनारी मनुज्जानि, पदरानि पण्डानि च ।
पुचिमन्ददुमा नव-पत्तानि धारेन्तिपि च ॥
३४. मिने फग्गुणमासम्हि, सुरभिगन्धिका सुभा ।
पुप्फन्ति वनम्हि दुमा, नवपत्तेहि सोभरे ॥
३५. दक्खिणदेसतो तम्हि, वातो पवायति हि वे ।
वाळुकपिठे वालुक-थूपे कत्त्वान पूजय्युं ॥
३६. पथमग्गिम्ह मासम्हि, नानादुमाति पुप्फरे ।
तेन सब्बम्पि विपिनं, विचित्तं दस्सनियज्झि वे ॥
- विसुते जोतिपालम्हि, विसुतम्हि निकेतने ।
वसता नेकगन्थानं, लेखकेन कतो अयं ॥